

Deček iz sirofišnice (Povest)

Na Logondrovem

Tam je naš Tonček našel sledeče osebe: Mlinarja »Kapo« — kar pomeni glavo. To je bil debelušen, tudi ob nedeljah vedno bel, že ves siv možak. Zelo zgovoren pri kaplji terana. Potem staro Lucijo s koščeno brado in kljukastim nosom. Na skrivnem je rada pokušala vsebino velikih sodov Logondrove kleti. To se ji je poznalo na nosu; dejali so ji prav za prav »Lucka«, ker ga je rada luckala, kakor so hoteli vedeti opravljeni jeziki. Ko je zagledala goste, je hitela zaklepat vrata v hram, v podstrešje med jabolka in druge dobrote. Bila je jezikava, prepirljiva, ugnala bi še vraga, srca pa mehkega, čeprav ga ni nikomur kazala. V hlevu je pazil živino Pičino — kakih trideset let staro, majhno in zahrbtno človeče, ki je prišlo od laškega Vidma, bržkone je bilo zraslo kje pod kalabrijskim soncem — črna polt, kakor oglje črni lasje in spačen slovenski jezik so ga razodevali. Naposled je Tonek spoznal gospodarja Logondra, samca v najboljših letih, človeka ravne besede, zlatega srca, ki ga ni nosil na dlani. Zahteval je popolno pokorščino, kar je dejal, je bilo kakor pribito. Okolu njegovega doma so ležale velike njive, glavne dohodke pa mu je donášal mlin in kupčija z moko na debelo. Močna hiša iz rezanega kamnja je stala sredi murvinih drevov, mlin na pet koles in stop je bil streljaj proč ob Soči. Skladišče moke je stražil močan kraški ovčar Čuvaj, ki je vsakemu pokazal vrsto rumenih zob.

To je bil torej Tonkov novi dom, tu ob Soči je začel novo življenje. Mirno je gledal v bodočnost, le svetli spomini na življenje v sirofišnici so še ostali in temu se je reklo Tonkova mladost.

Naslednji dan se je vrnil Logonder iz Gorice. Poklicati je dal oba gosta. Jože mu je izročil Strgarjeve pozdrave in predstavil Tonka.

»Torej ti si tisti junak, ki bi rad videl svet?« — kratko se je nasmejal. »Sveta je tu okoli baš toliko ko tam doli pri vas: drugačen je, to je res. Kaj pa, ko se boš tudi tukaj naveličal?« Tonek je bil v zadregi, na to možnost ni mislil, zato so bile negotove njegove besede.

»Tu je lepo in Soča je blizu, mišlim...«

»Nikar preveč ne misli. Pojdi k mlinarju, on ti pokaže delo. Če boš priden, bova prijatelj. — No, le pojdi.«

Tonek je poparjen odšel, takega sprejema ni pričakoval. Molče je poslušal mlinarja, ki mu je zgovorno popisoval delo. Tonek je pa molčal in brez zanimanja poslušal nauke. Mlinar ga je skušal tolažiti.

»Po domu se ti toži, nikar si ne ženi k srcu! Tudi jaz sem moral zgodaj za kruhom v tujino.« Prišel mu je glasno pripovedovati zgodbo svoje mladosti, kajti ropot je bil v mlinu velik: kamni so mleli, stope topotale in luščile pšeno, voda je šumela skozi rake na ogromna mlinška kolesa. Niti slišala nista, kedaj je Lucija prišla in zavreščala:

»Pej mi postopata in dan kradata; da bi vaju kopita! To bo gospodar vesel!« in že je odkinkala v hišo tožit. Kapo je jezno zavpil za njo:

»Oj, Lucka, če bi znali sodi govoriti — leščerba zakajena! Te se pa le boj, Tonek. Če bo kdaj kaj hudega, kar povej mi, ji bom že podkuril.«

Lucija seveda ni opravila ničesar, ker je gospodar vedel, kako je z njo. Vse prilike pri hiši so bile take, da so že prvi dan zagrenile Tonku veselje. Z neprijetnim občutkom se je lotil odkazanega mu dela. Kapo ga je ljubeznivo poučeval v vsem; tu je pomagal vzdigniti težko vrečo, tam je priskočil in nasul novega zrnja na prazna kamna in odpiral težko zatvornico, da je voda veselo zdrvela na kolesa. Sploh mu je skušal lajšati težki začetek. Tonek se je hitro oklenil dobrega mojstra in postal razumen dečko, da ga je bil starina vesel. Kmalu je spoznal vse skrivnosti v mlinu. Zgodaj je vstajal, pozno legal, kajti obljubil si je vztrajati in se učiti, pa makar če Lucija zbesni nad njim. Kadar je godrnjaje postavila predenj trdo zasluženno jed, ga niti pogledala ni, vedla se je, kakor da ga ne vidi.

»Nič si ne stori iz tega, Tonek! Lucka je brljava, da nikogar več ne vidi; čudno, da še sode najde v kleti,« je modroval in tolažil Kapo.

»Meni je še ljubše, da me ne vidi,« je odvrnil Tonek. In res! vse eno mu je bilo. Logonder je včasih pokukal v mlin, rekel pa ni nobene. Tako je potekalo Tonkovo življenje zelo enolično. Tekom časa se je naučil, kako se goje sviloprejkine gosenice. V zaprtih prostorih so jim

pokladali murvino listje. Ko se je gosenica zapredla v rumenkast kokonček, so jih v vroči krušni peči umorili, da niso izlezli metulji in pokvarili kokonov. Te so poslali v Strašice pri Gorici, kjer je bila tovarna za svilo. To delo je vodila Lucija in hudobno dražila Tonka na ta način, da mu je vedno preiskavala žepe, da bi ne odnesel kakega kokona. Tonek je tudi to potrpel, čeprav bi ji najraje pokazal kremplje. Z otroki iz Gradiške ni imel nobene stika. Najbolj zadovoljen je bil, kadar je v prostem času sedel ob Soči in se radoval njene tihe modrine, ali pa lovil rdečepikčaste postrvi; saj v tej vodi jih je več kot dosti. Naučil se je torej tudi te umetnosti, pri vsem tem pa ni bil zadovoljen. Vsak dan je postajal bolj zamišljen, v njegovem srcu se je oglašal oni ciganski nemir, ki žene človeka iz kraja v kraj. Vsak dan je delal, vedno isto, in to ni prijalo njegovi nemirni naravi; zato ni čudno, če se je vedno odločneje oglašalo: proč, v svet! Spomnil se je gospodarjevih besed. Kako prav je imel takrat, ko mu je dejal, da se bo naveličal!

Minila je zima, ki je bila prinesla nekaj snega. Prejel je pismo od Bineta. Temu se je godilo dobro, v trgovini je bil že za »višjega« učenca. Tudi Ivček in Strgar sta se ga spomnila s par vrstami.

Nekega dne se je oglasil oni tujec iz Tržiča. Stopil je v mlin, ko je Tonek slonel ob lijaku in opazoval zrnje, ki se je počasi kotalilo med kamna.

»Kako ti je, moj mladi znanec?«
Tonek se ga je razveselil.

»Hvala lepa, gospod, samo — dolgčas mi je postalo.«

»Dolgčas? Po čem?« se je nena-
doma oglasil Logonder izza vrat.

»Pusti dečka, naj pove, kar ga
teži. No, le povej!« Tonek se je obo-
tavljal, sram ga je bilo gospodarja.

»V Gorico bi rad šel in kako
knjigo si želim, tako o tujih deže-
lah.«

»Vidiš, to je naša sončna Gori-
ška; tam je Vrtojba, Bilje, Špacapa-
ni.«

Zdrvela sta čez Vipavščico, ki se
je privila izpod Nanosa.

»Glej v daljavi Gorico! Tista ko-
pa nad njo je hrib Sabotin, Sv. Mi-
hael v ozadju in vmes Sv. Gora,
še bolj desno je Trnovski gozd. Le
naglej se, radovednost mlada. Čisto

»Glej, glej! Gospod mlinarček bi
rad odpotoval, haha!«

»Jaz sem dečkovega mnenja,
prosim zanj — Ivan — čuj, to mu
lahko ugotiš.«

»Meniš?« Logonder je pomežik-
nil tovarišu in ga prijel pod roko,
odšla sta proti polju. Tonek je z
negotovim upanjem zrl za njima,
potem se je žalostno obrnil k delu.

Neko jutro sta z Logondrom od-
potovala v Gorico. Skozi rodovitno,
že vso obdelano ravnino je drvel
vlak in Tonek ni mogel odtrgati oči
od te krasote. Kmetje so delali po
poljih, iz vinogradov je pozdravljalo
zelenje in viničar je privezoval
dolge trtne odganjke. Vsepovsod je
kraljeval mir, sto in sto pridnih rok
je imelo opravka z zemljo.

tam daleč v ozadju so tirolske go-
re.«

Tonek je kar požiral. Poletje je
valovalo nad tem zemeljskim ra-
jem. Sonce je z milo lučjo blagoslav-
ljalo plodno ravnino, z nizkimi vi-
norodnimi brdi zaraslo. Bele hišice
so bile vse okoli, kakor bi nametal
drobnega peska v sočen travnik.

»Tudi ta zemlja je moja domo-
vina!« je vzdihnil s kipečim srcem.
Logonder se je ganjen nasmejal.

»Najina je, naši ljudje so še vse
povsod tod okoli. Tja preko« — po-
kazal je na zahod — »je že Itali-
ja.« Obraz se mu je zmračil in do
Gorice ni črnil besede. Tonek se
ga ni upal vprašati po vzroku, kaj
kmalu je pozabil njegove besede in
srkal neskončno lepoto Goriške. Na

postajah so vstopali zdravi ljudje, krepko življenje je sijalo z obrazov in sleherni je govoril Tonku prijetno zvonečo domačo govorico. Z žarečimi očmi je gledal sedaj ljudi, sedaj vasi in brda, kjer je domoval rod, po jeziku brat. Nič več ga ni prevzemal občutek osamelosti, bil je brat med brati, ki so čutili eno: ljubezen do iste domovine, kjer se čuje ob vsakem kamnu slovenska govorica, kjer kmetič poganja vola — tihot! in razume ga delavna živina, kjer se je naučila ptica pesmi in še vetrič — kakor bi se bil porodil v

domačih tleh, ljub, miren in prijažen je njegov dih. Močna domovinska ljubezen je bila tista moč, ki je Tonku vlila novih sil. Ko sta z Logondrom merila živahno Gorico, je stopal za njim kakor bi bil na domačem dvorišču, ni ga strašila množica vtisov kakor takrat v Trstu.

Opoldne sta stopila v gostilno in zaužila kosilo. V kavarni mu je gošpodar naročil sladoled. Tonek se ga je močno razveselil, zakaj bilo je vroče, kakor bi sedel na krušni peči.

(Dalje prihodnjič.)

Sokolske svečanosti v Ljubljani

Letošnji Vidov dan v Ljubljani je ostal v trajnem spominu vsem, ki so ga doživeli. Prinesel je nepričakovano mogočno zmago-slavje jugoslovenskemu Sokolstvu in jugoslovenski narodni in državni misli in je zapisan z zlatimi črkami v zgodovini Ljubljanskega Sokola, ki je praznoval letos 70 letnico obstoja. Ljubljanski Sokol je lahko res zadovoljen z mogočnim uspehom, Ljubljana pa ponosna nanj.

Sokolski zlet je presegel vsa pričakovanja. Po rahlem nočnem deževju se je Ljubljana sveža predramila v jutru Vidovega dne, še lepša, še bolj okrašena, v morju zastav, prepolna pa tudi cvetja in zelenja. — Mirno lahko trdimo, da je sprejela prestolnica dravske banovine ta dan v svojo sredo nad 40.000 gostov, sokolskih in drugih. Po vseh železniških progah, ki vodijo proti Ljubljani, je prispelo te dni na glavni kolodvor 20 posebnih vlakov. Ljubljana je preko noči postala velemesto. Slikovitost vseh teh množic so pa kar najučinkovitejše povečale pestre narodne noše iz vseh pokrajin Jugoslavije, iz Češke, Poljske in Rusije, ko so že sami sokolski kroji dali našemu mestu izredno lepo sliko in živahnost.

Izmed mnogoterih svečanosti, ki so bile v zvezi s sokolskim zletom, naj omenimo le javno telovadbo, ki je bila krona vse vzorno urejene prireditve, razvitje novega sokolskega prapora, ki ga je ob 70 letnici po-

klonil Ljubljanskemu Sokolu Nj. Vel. kralj Aleksander in izročitev kraljevega meča Ljubljanskemu Sokolu. Za javno telovadbo, ki ji je na zletišču prisostvovalo 30.000 ljudi, mnogo tisoč jih je pa moralo radi pomanjkanja prostora oditi, je bilo prijavljeno 10.000 članov, ki radi premajhnega prostora seveda niso mogli nastopiti naenkrat, temveč le v skupinah po 3300. Vse tribune in stojišča na telovadišču so bile nabito polne svečano razporeženega občinstva. Pri javni telovadbi so nastopili člani Jugoslovenskega Sokola, češkoslovaški Sokol, ruski Sokoli, jubilan Ljubljanski Sokol, gojenci inženjer-ske podčastniške šole iz Maribora, kmečke sokolske čete v narodnih nošah iz Niša, Sarajeva, Cetinja, Bjelovara, Banjaluke itd. — Odlično je nastopila tudi strumna četa naše kraljevske vojne mornarice. Med vihar-nim vzklikanjem občinstva za naš Jadran je prikorakalo na telovadišče 192 mornarjev v belih hlačah in z belimi čepicami. Ob zvokih veličastne himne »Buči morje Adrijańsko« so izvajali simbolično telovadno skladbo tako vzorno, da je občinstvo že med izvajanjem prirejalo našim vrlim pomorščakom silne ovacije.

Najsvečanejši trenutek dneva je bilo razvitje novega sokolskega prapora. Ko je pred glavno tribuno v krasnem razporedu stalo članstvo Ljubljanskega Sokola od najstarejših telovadečih članov do najmlajših Sokolčev in Sokolič, jih je nagovoril gošpod Marić takole: